

Prepreke volontiranju vatrogasaca u Republici Hrvatskoj

Obstacles to Firefighter Volunteering in the Republic of Croatia

Milan Barbarić, mag. forens.

Ana Banovac, mag. forens.

izv. prof. dr. sc. Željana Bašić

SAŽETAK

Dobrovoljni vatrogasci predstavljaju neprocjenjiv resurs unutar vatrogasnih postrojbi, no suočavaju se s nizom izazova koji mogu utjecati na njihov angažman. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi koje od dvanaest ponuđenih prepreka dobrovoljni vatrogasci u Hrvatskoj smatraju najznačajnijima. Anketom je obuhvaćeno 379 ispitanika, a rezultati su pokazali da su sukob posla ili škole s volonterским obvezama te nedostatak vremena najveće prepreke, dok su financijski problemi istaknuti samo kod žena. Ispitanici većinom ne pokazuju sklonost napuštanju službe, a zabilježene su i razlike u percepciji prepreka između hrvatskih i finskih vatrogasaca.

Ključne riječi: Republika Hrvatska, prepreke, dobrovoljni vatrogasci, volontiranje.

Abstract

Abstract: Volunteer firefighters are a vital resource within fire departments, yet they face numerous challenges that can influence their engagement. This study aimed to identify which of the twelve proposed obstacles Croatian volunteer firefighters perceive as the most significant. The research was conducted through an online survey with 379 respondents from urban, rural, and semi-rural areas, representing a portion of the total population of 32,544 volunteer firefighters in the country. The survey was divided into six sections: demographic characteristics, obstacles to volunteering, attitudes, and satisfaction with voluntary work, conflict between private life and volunteering, behaviors related to absence from training, and intentions to leave the service.

Demographic characteristics analysis provided insight into the respondents' backgrounds, whereas the section on obstacles to volunteering addressed twelve specific challenges that could impact their participation. In the analysis of attitudes and satisfaction, respondents were asked to express their views on six aspects of their voluntary work. The conflict section explored seven possible ways private life might conflict with volunteering activities. Two questions addressed the issue of absence from training, and the final section explored five possible reasons for leaving the fire service.

The results revealed that the most significant obstacle, as identified by 80.74% of respondents, was the conflict between work or school obligations and voluntary firefighting. Contrary to initial expectations, respondents did not consider general work-related difficulties as the primary obstacle. The second and third most significant obstacles were the lack of time and additional work-related challenges, which also did not align with the initial hypothesis that financial difficulties would rank among the top three obstacles. Interestingly, financial constraints as a significant barrier were only highlighted by female respondents, whereas male respondents consistently rated work or school conflict as their biggest challenge.

In the area of personal life conflicts, volunteer firefighters generally disagreed with statements suggesting that firefighting responsibilities interfered significantly with their personal activities, such as spending time with family or friends. They also reported minimal emotional or physical stress from firefighting duties that would prevent them from fulfilling their private obligations or enjoying leisure activities. Most respondents disagreed with the statement that they frequently miss training or exercises or that they often contemplate doing so. Furthermore, the majority expressed little to no interest in leaving the fire service, indicating a strong commitment to their voluntary roles.

The ANOVA test revealed a statistically significant difference between male and female respondents regarding the perceived obstacles, with $P < 0.001$. Female respondents indicated financial reasons, conflicts with management, lack of engaging activities, and transportation difficulties as more significant obstacles compared to their male counterparts. On the other hand, the men predominantly viewed work or school conflicts as the major challenge.

When comparing the results of Croatian volunteer firefighters to those from Finland in a similar study, there was a significant difference in perceived obstacles ($P = 0.006$).

While Croatian firefighters rated work or school conflicts as the most significant obstacle, Finnish firefighters identified a lack of time as their primary challenge. This demonstrates variations in the pressures faced by volunteer firefighters in different countries, possibly influenced by socio-economic and organizational factors.

In conclusion, this research highlights the complexity of the challenges faced by volunteer firefighters in Croatia. The conflict between work or school with volunteering emerged as the most significant obstacle, refuting the hypothesis that work-related difficulties would be the primary challenge. The second and third obstacles, lack of time and other work-related issues, also contradicted expectations that financial challenges would rank among the top three. The hypothesis regarding financial difficulties was only confirmed among female respondents. Importantly, the study demonstrated that Croatian volunteer firefighters show little intention of leaving the service, reflecting their dedication despite the obstacles they face. Finally, the research emphasized notable differences between the experiences of Croatian and Finnish volunteer firefighters, underscoring the need for country-specific strategies to address the challenges in volunteering.

Keywords: Republic of Croatia, obstacles, volunteer firefighters, volunteering.

UVOD

Svaka aktivnost pri kojoj se slobodno vrijeme ulaže za dobrobit druge osobe, skupine ili cilja naziva se volontiranjem (Wilson, 2000). Preciznije, volontiranje se definira kao „dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, a obavljaju ih osobe, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje“ (Zakon o volonterstvu, 2007). Motivacijski činitelji, kao i razlozi za ovakvo ulaganje su brojni, ali se najjednostavnije mogu podijeliti na intrinzične (unutar-nja motivacije) i ekstrinzične (izvanjska motivacija). Prije svega, volontiranje omogućuje ljudima da djeluju u skladu sa stavom o važnosti pomaganja drugima i humanitarnim vrijednostima. Nadalje, kroz volontiranje ljudi stječu nova znanja, vještine te iskustvo, što doprinosi prilikama i napretku u karijeri. Volontiranje pridonosi psihološkom razvoju pojedinca, podizanju samopouzdanja i osjećaju osobne ispunjenosti te pomaže pojedincima da se nose s vlastitim problemima i osjećajem krivnje. Također, jača

socijalne veze među osobama koje dijele iste ili slične interese (Clary i sur., 1999). Dok se svi prethodno navedeni motivi mogu ubrojiti u intrinzične, ekstrinzični motivi za volontiranje uključuju ulaganje u ljudski potencijal, proširivanje društvenih krugova i/ili bolju prihvaćenost u njima (Meier i Stutzer, 2004).

Međuljudski odnosi i grupna dinamika predstavljaju ključne čimbenike koji utječu na pridruživanje i zadržavanje volontera u hitnim službama (Baxter-Tomkins i Wallace, 2009), u koje se ubraja i vatrogasna. Primjerice, istraživanje provedeno među dobrovoljnim vatrogascima u Njemačkoj pokazuje povezanost visokih razina predanosti službi s ispunjenjem altruističkih motiva te shvaćanjem važnosti ove djelatnosti za lokalne zajednice. Sekundarni motivi za uključivanje najčešće su bili prijateljstvo unutar vatrogasne zajednice, zadovoljstvo tehničkim izazovima i društveno priznanje (Freise i sur., 2024). U Connecticutu, motivacija za javnu službu također se ističe kao važan faktor za pridruživanje i zadržavanje volontera, no istraživanje otkriva da glavni časnici nisu upoznati s politikom zadržavanja volontera, što doprinosi smanjenju broja dobrovoljnih vatrogasaca. Uspješni programi za pridruživanje i zadržavanje nedostaju, a situacija je otežana nedostatkom jedinstvenih politika unutar vatrogasnih društava (Decremer, 2018).

Definicije i interpretacije pojma dobrovoljni vatrogasac razlikuju se među europskim zemljama, ali je moguće izdvojiti nekoliko kategorija (Elbers, 2019):

- Kategorija 1: vatrogasci koji ne primaju plaću i imaju primarni posao.
- Kategorija 2: vatrogasci koji ne primaju plaću, ali imaju određene povlastice.
- Kategorija 3: vatrogasci na poziv, plaćeni po intervenciji, bez obveze odaziva.
- Kategorija 4: vatrogasci s obvezom odaziva na poziv, plaćeni po satu ili intervenciji.

U Hrvatskoj, dobrovoljni se vatrogasci prema navedenoj kategorizaciji, vodeći se propisima, mogu svrstati u 2. i 4. kategoriju, pri čemu ih se primarno može smatrati volonterima s povlasticama odnosno kategorijom 2. Primjeri iz Karlovačke županije ukazuju na uspješnu primjenu lokalnih propisa koji nadmašuju zakonske standarde, omogućavajući naknade i za vrijeme obuka (Franković i Marić,

2024). Također, za razdoblje od 1. lipnja do 30. rujna, u Hrvatskoj se provodi projekt zapošljavanja sezonskih vatrogasaca, gdje se zapošljava oko 1.000 sezonskih radnika (Program aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara, 2024). Ova sezonska zapošljavanja kategoriziraju se kao volonteri na poziv s obvezama, odnosno kategorija 4. Analiza broja dobrovoljnih vatrogasaca na razini EU pokazuje da se Hrvatska s 8,45 dobrovoljnih vatrogasaca (HVZ, pisana komunikacija, 2024) na 1.000 stanovnika nalazi na petom mjestu (Europska unija, 2024), iza Austrije, Slovenije, Poljske i Njemačke (Elbers, 2019; CTIF, 2023). Međutim, razlike u broju dobrovoljnih vatrogasaca među različitim izvorima ukazuju na potrebu za boljim praćenjem i ažuriranjem podataka na nacionalnoj i europskoj razini (Elbers, 2019). Prema podacima iz Europskog sustava socijalnih pokazatelja (ESSIS), broj vatrogasaca volontera među europskim zemljama se poprilično razlikuje (Elbers, 2019). Primjerice, u Njemačkoj i Poljskoj broj vatrogasaca volontera daleko nadmašuje druge zemlje, dok su u južnim europskim zemljama, poput Španjolske i Italije, ti brojevi znatno manji. Ove razlike mogu se djelomično objasniti različitim organizacijskim strukturama vatrogasnih službi i tradicijama volontiranja u pojedinim zemljama.

Povlastice za dobrovoljne vatrogasce u Europskoj uniji također variraju ovisno o zemlji. U Belgiji, oni rade pod ugovorom *sui generis*, što označava nestandardni radni odnos, i primaju naknadu za odrađene sate, uključujući intervencije i obuke, uz manje porezne olakšice. U Francuskoj, dobrovoljni vatrogasci također primaju naknadu po satu, a nakon 20 godina službe stječu pravo na mirovinu (Dangermond i sur., 2019). U Njemačkoj i Austriji, većina vatrogasaca obavlja posao bez plaće, ali neke općine isplaćuju malu naknadu. Njemački poslodavci koji izgube zaposlenike zbog volonterskog rada često dobivaju novčanu naknadu, dok vatrogasne postrojbe mogu pokrivati osobne troškove paušalnim iznosom. Istraživanja pokazuju da više od 90 % ispitanika prima mjesečnu naknadu manju od 100 eura, a većina preferira druge oblike priznanja poput besplatnog korištenja teretana ili javnog prijevoza (Freise i sur., 2024). U Estoniji, volonteri rade bez plaće, ali povremeno primaju novčane nagrade i popuste od tvrtki, dok Finska ima dvije vrste volontera koji primaju plaću po satu i podliježu istim zahtjevima kao profesionalci. U Latviji, volonteri prolaze istu obuku kao i profesionalci, dok u Portugalu uživaju pogodnosti poput naknade troškova obrazovanja i prava na izostanak s posla zbog intervencija, bez gubitka plaće, uz dodatne beneficije za obitelji poginulih vatrogasaca. Norveška je, s druge strane, prešla na

sustav isključivo profesionalnih vatrogasaca prije trideset godina (Dangermond i sur., 2019).

U Hrvatskoj, a prema Zakonu o vatrogastvu (2019), ove povlastice uključuju prednost pri zapošljavanju, staž osiguranja, prava u slučaju smrti i ozljede te zdravstveno osiguranje. Tako osoba koja je najmanje dvije godine obavljala poslove dobrovoljnog vatrogasca ima prednost pri zapošljavanju kao profesionalni vatrogasac pod jednakim uvjetima. Dobrovoljnom vatrogascu, koji obavlja iste poslove kao profesionalni vatrogasac duže od mjesec dana, svaki 12 mjeseci provedenih na tim poslovima računa se kao 15 mjeseci staža osiguranja. Profesionalni i dobrovoljni vatrogasci koji izgube život tijekom obavljanja vatrogasne djelatnosti imaju pravo na troškove sahrane koji snosi Hrvatska vatrogasna zajednica ili jedinica lokalne samouprave, a obitelj poginulog vatrogasca ili ozlijeđeni vatrogasac imaju pravo na jednokratnu novčanu pomoć, kao i na potporu za školovanje djece. Prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja pripadaju dobrovoljnim vatrogascima koji sudjeluju u aktivnostima poput gašenja požara i obuka, a u slučaju ozljede pripada im pravo na jednokratnu novčanu pomoć (Zakon o vatrogastvu, 2019).

U Europskoj uniji provedena su brojna istraživanja o dobrovoljnim vatrogascima, posebno o preprekama u volontiranju, poput *Finnish Firefighters Barriers to Volunteering* (Malinen i Mannikken, 2018) i *Recruitment and retention of volunteers in European Fire Services* (Elbers, 2019). Potonje se temelji na iskustvima iz trinaest EU zemalja, Norveške i Velike Britanije, a pokazuje da motivacija dobrovoljnih vatrogasaca ovisi o društvenim, individualnim i organizacijskim čimbenicima, kao što su radna atmosfera i sadržaj posla. Ključni motivatori za pridruživanje i odustajanje uključuju grupni duh, priznanje, altruizam i uzbuđenje (Elbers, 2019). Odustajanje često uzrokuju nespojivost volontiranja s drugim obvezama, smanjenje poziva, visoki zahtjevi za obuku i obrazovanje te nerazumijevanje poslodavaca (Elbers, 2019). Potencijalni vatrogasci smatraju naknadu za rad niskom, što predstavlja prepreku (Elbers, 2019). U Finskoj, manji broj ispitanika planira napustiti vatrogasnu postrojbu, a nedostatak vremena najčešća je prepreka, uz sukob posao/škola (Malinen i Mannikken, 2018). Istraživanje u Australiji pokazuje da 51 % ispitanika navodi radne i obiteljske obveze kao razloge za odlazak (McLennan i sur., 2009). Smanjenje broja dobrovoljnih vatrogasaca tijekom posljednjeg desetljeća rezultat je ekonomskih i demografskih promjena (McLennan i Birch, 2009).

Budući da u Hrvatskoj nije provedeno istraživanje na ovu temu, u ovom radu istražene su prepreke s kojima se suočavaju dobrovoljni vatrogasci.

MATERIJALI I METODE

Anketa koja je provedena u ovom istraživanju sastojala se od šest dijelova s ukupno jedanaest pitanja. Uvodni dio odnosio se na demografiju ispitanika odnosno spol, dob, bračni status, godine staža u dobrovoljnom vatrogastvu i je li njihovo dobrovoljno vatrogasno društvo s urbanog, ruralnog ili polururalnog područja. Utvrđene su ljestvice koje su postavljale pitanja o preprekama volontiranja dobrovoljnih vatrogasaca iz prethodnog istraživanja (Malinen i Mannikken, 2018). U dijelu koji se odnosi na prepreke volontiranju ispitanicima je ponuđeno dvanaest prepreka te su zamoljeni da na ljestvici naznače koliko pojedinu prepreku smatraju značajnom od 1 (uopće nije prepreka) do 7 (značajna prepreka), također za svaku prepreku dana je i opcija odgovora 8 „nisam siguran/sigurna“. Opcija označena kao „ostalo“ je isključena. Kako bi se utvrdila frekvencija odnosno koje od ponuđenih prepreka ispitanici smatraju preprekom i u kojem omjeru u odnosu na druge, sve prepreke ocijenjene su kao 1 odnosno sve prepreke koje su dobile ocjenu ozbiljnosti (2-7) kodirane su kao 1, a one koje su dobile ocjenu "nisu nikakva prepreka" kodirane su kao nula. U dijelu koji se odnosi na zadovoljstvo volontiranjem odnosno dobrovoljnim radom ispitanicima je ponuđeno šest odgovora vezanih za njihove stavove i zadovoljstvo dobrovoljnim radom koje su isti vrednovali na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). Dio koji se odnosi na sukob privatnog života i dobrovoljnog rada ispitanicima je ponudio sedam mogućnosti sukoba koje su vrednovali na ljestvici Likertovog tipa od pet stupnjeva od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). U dijelu koji se odnosi na izostanak ispitanika s osposobljavanja i vježbi koje provodi vatrogasna postrojba postavljena su dva odgovora koja su ispitanici vrednovali na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). U posljednjem dijelu ponuđeno je pet mogućnosti napuštanja vatrogasne službe koje su ispitanici vrednovali na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (potpuno se slažem). Potpuna anketa nalazi se u prilogu ovog rada (Prilog 1.). Proveden je ANOVA jednostrani testovi s ciljem utvrđivanja značajnih odstupanja među skupinama, pri čemu je uzeto da je razina značajnosti 0,05 odnosno ako se utvrdi da je $p < 0,05$ to upućuje na to da postoji statistički značajna razlika između srednjih vrijednosti skupina.

Iz krovne organizacije hrvatskog vatrogastva Hrvatske vatrogasne zajednice (dalje u tekstu: HVZ) anketa je poslana na email adrese svih županijskih vatrogasnih zajednica s molbom da ju proslijede na email adrese svih dobrovoljnih vatrogasnih društava na svom području. Anketa je provedena u razdoblju od 8. prosinca 2023. do 8. siječnja 2024. godine.

Prema informaciji dobivenoj od HVZ-a, 10. siječnja 2024. godine ukupan broj dobrovoljnih vatrogasaca u Republici Hrvatskoj iznosio je 32.544 (HVZ, pisana komunikacija, 2024) te je s 95 % sigurnosti i 5 % mogućnosti pogreške izračunata potrebna veličina uzorka od 380 ispitanika. Broj ispitanika koji je ispunio anketu bio je 380, međutim anketa osobe koja je navela da nije punoljetna nije uzeta u obzir tako da je ukupan broj ispitanika bio 379.

Od ukupnog broja ispitanika, njih 337 (88,92 %) su bili muškarci, a 42 (11,08 %) su bile žene. Medijan dobi ispitanika iznosio je 35 (18-71), za muškarce je iznosio 36 (18-71), a za žene 30 godina (20-56). Ukupno, najveći broj ispitanika (20,32 %) pripadao je dobnoj skupini od 44 godine i više (Tablica 1).

Tablica 1. Broj ispitanika prema dobnim skupinama

Dob	Broj ispitanika	Postotak
18-23	36	9,50 %
24-28	62	16,36 %
29-33	70	18,47 %
34-38	70	18,47 %
39-43	64	16,89 %
44+	77	20,32 %
UKUPNO	379	100 %

Prema dužini staža sudionika u vatrogasnoj postrojbici 37,47 % sudionika bilo je angažirano preko 20 godina. Broj ispitanika prema dužini staža prikazan je u Tablici 2. Medijan za ukupnu populaciju prema dužini staža iznosio je 17 (0-48).

REZULTATI

Tablica 2. Broj ispitanika prema dužini staža

Staž	Broj ispitanika	Postotak
0	7	1,85 %
1-5	51	13,46 %
6-10	64	16,89 %
11-15	56	14,78 %
16-20	59	15,57 %
>20	142	37,47 %
UKUPNO	379	100 %

Većina sudionika bila je u braku (49,7 %), a slijede samci (25,6 %) i zatim oni koji su u vezi (24,7 %). Nešto više od polovice imalo je djecu (52,1 %).

Iz urbanih sredina je bilo 147 ispitanika odnosno 39 % od čega 90 % muškarci a 10 % žene, iz polururalnih sredina bilo je 85 ispitanika odnosno 22 % od čega 93 % muškarci a 7 % žene, iz ruralnih sredina bilo je jednako kao i kod urbanih, odnosno 147 ispitanika ili 39 % a od toga 86 % muškarci a 14 % žene.

Tablica 3 prikazuje učestalosti istraživanih prepreka. Najčešće spominjana prepreka bila je sukob posao/škola, a zatim nedostatak vremena i ostale poteškoće vezane uz posao.

Tablica 3. Redoslijed rangiranja i učestalost prijavljivanja svake od prepreka

Rang prema frekvenciji	Prepreke	Frekvencija prijavljenih prepreka	Postotak
1.	Sukob posao/škola	306	80,74 %
2.	Nedostatak vremena	305	80,47 %
3.	Ostale poteškoće vezane uz posao	297	78,36 %
4.	Ostali hobiji	238	62,80 %
5.	Nedostatak obuke	210	55,41 %

Rang prema frekvenciji	Prepreke	Frekvencija prijavljenih prepreka	Postotak
6.	Nezadovoljavajuća obuka	204	53,83 %
7.	Negativna atmosfera u vatrogasnoj postrojbi	201	53,03 %
8.	Nedostatak zanimljivih aktivnosti	196	51,72 %
9.	Sukob s vodstvom	164	43,27 %
10.	Financijski razlozi	158	41,69 %
11.	Neodobravanje obitelji/partner	152	40,11 %
12.	Poteškoće s prijevozom	133	35,09 %

Napravljena je i usporedba ozbiljnosti prepreka za žene i muškarce (Tablica 4). Sve ispitanice smatraju najozbiljnijim preprekama nedostatak zanimljivih aktivnosti, sukob s vodstvom, poteškoće s prijevozom i financijske razloge s jednakim intenzitetom od 100 %. Slijede negativna atmosfera u vatrogasnoj postrojbi i nedostatak vremena. Njihovi muški kolege najozbiljnijim preprekama smatraju sukob posao/škola, nedostatak vremena i ostale poteškoće vezane uz posao.

Tablica 4. Učestalost prijavljivanja svake od prepreka žene – muškarci

Prepreke	Žene (n)	Muškarci (n)
Sukob posao/škola	38	268
Nedostatak vremena	35	270
Ostale poteškoće vezane uz posao	31	267
Ostali hobiji	27	212
Nedostatak obuke	28	182
Nezadovoljavajuća obuka	26	178
Negativna atmosfera u vatrogasnoj postrojbi	37	176

Prepreke	Žene (n)	Muškarci (n)
Nedostatak zanimljivih aktivnosti	42	175
Sukob s vodstvom	42	141
Financijski razlozi	42	140
Neodobranje obitelj/partner	19	133
Poteškoće s prijevozom	42	113

Rezultati ANOVA testa (Tablica 5) pokazali su da postoji statistički značajna razlika ($p < 0,05$) u percepciji prepreka između žena i muškaraca što znači da žene i muškarci ne doživljavaju prepreke na isti način

Tablica 5. ANOVA test usporedba žene – muškarci

Grupe	Br. prepreka	Suma	Prosjek	Varijanca		
Žene	12	409	34,083	60,447		
Muškarci	12	2255	187,917	3050,265		
Izvor varijacija	SS	df	MS	F	*P vrijednost	F krit.
Između grupa	141988,167	1	141988,167	91,290	<0,001	7,945
Unutar grupa	34217,833	22	1555,356			
Ukupno	404799,3	23				

*značajno s $p < 0,05$

Napravljena je usporedba ozbiljnosti prepreka kod dobrovoljnih vatrogasaca iz Finske (Malinen i sur, 2018) i dobrovoljnih vatrogasaca iz RH (Tablica 6) te je utvrđeno kako jedni i drugi prepreke sukob posao/škola, nedostatak vremena i ostale poteškoće vezane uz posao smatraju najozbiljnijima. Rezultati se razlikuju u tome što dobrovoljnih vatrogasaca iz RH kao najozbiljniju prepreku smatraju sukob posao/škola, dok finski vatrogasci za najozbiljniju prepreku smatraju nedostatak vremena (Malinen i Mannikken, 2018).

Tablica 6. Usporedba učestalosti prijavljivanja prepreka RH i Finska

Prepreke	Finska (Malinen i Mannik- ken, 2018) (n)	RH (n)
Sukob posao/škola	548	306
Nedostatak vremena	626	305
Ostale poteškoće vezane uz posao	523	297
Ostali hobiji	486	238
Nedostatak obuke	287	210
Nezadovoljavajuća obuka	305	204
Negativna atmosfera u vatrogasnoj postrojbi	277	201
Nedostatak zanimljivih aktivnosti	180	196
Sukob s vodstvom	226	164
Financijski razlozi	228	158
Neodobranje obitelj/partner	318	152
Poteškoće s prijevozom	252	133

Proveden je i jednostrani ANOVA test (Tablica 7) koji je pokazao statistički značajnu razliku ($p=0,006$) između skupina što ukazuje na statistički značajnu razliku u percepciji prepreka između dobrovoljnih vatrogasaca iz Hrvatske i Finske. Prema rezultatima, prosječan broj prijavljenih prepreka u Hrvatskoj iznosio je 213,667 s varijancom od 3714,424, dok je u Finskoj prosjek bio znatno veći, 354,667, uz varijancu od 22241,33.

Rezultati pokazuju visoku razinu zadovoljstva među dobrovoljnim vatrogascima u Republici Hrvatskoj, s prosječnom ocjenom 5 za većinu aspekata dobrovoljnog rada, uključujući opće zadovoljstvo, uživanje u volontiranju, važnost volontiranja i percepciju korisnosti aktivnosti za društvo (Tablica 8). Standardne devijacije su niske, što ukazuje na konzistentnost odgovora među ispitanicima. Međutim, ocjena za percepciju društvenog priznanja iznosi 4, uz višu standardnu devijaciju ($SD = 1,44$), što sugerira veću varijabilnost odgovora i manju sigurnost vatrogasaca u to koliko se njihov rad cijeni u društvu.

Tablica 7. ANOVA test korelacije RH – Finska

Grupe	Br. prepreka	Suma	Prosjek	Varijanca		
HR	12	2564	213,667	3714,424		
FIN	12	4256	354,667	22241,33		
Izvor varijacija	SS	df	MS	F	*P-vrijednost	F krit.
Između grupa	119286	1	119286	9,191	0,006	4,301
Unutar grupa	285513,3	22	12977,88			
Ukupno	404799,3	23				

*značajno s $p < 0,05$

Tablica 8. Zadovoljstvo volontiranjem – dobrovoljnim radom

Zadovoljstvo	M (1-5)	SD
Sve u svemu, zadovoljan sam svojim dobrovoljnim radom u vatrogasnoj postrojbi]	5	0,8
Općenito mi se sviđa dobrovoljni rad u vatrogasnoj postrojbi]	5	0,79
Općenito volim raditi kao dobrovoljac u vatrogasnoj postrojbi	5	0,66
Važno mi je baviti se dobrovoljnim radom	5	0,84
Aktivnosti vatrogasne postrojbe su korisne za društvo	5	0,55
Služiti u vatrogasnoj postrojbi se cijeni	4	1,44

Tablica 9. prikazuje rezultate iz koje je vidljivo da se dobrovoljni vatrogasci prema srednjoj ocjeni uglavnom ne slažu da ih vatrogasne aktivnosti odvajaju od privatnih aktivnosti te da moraju propustiti obiteljske aktivnosti ili druženje s prijateljima zbog obveza u vatrogasnoj postrojbi. Uglavnom se ne slažu da ih vatrogasne aktivnosti fizički ili emocionalno sprječavaju u obiteljskim obvezama ili dužnostima. Ne smatraju da postoji ikakav stres uzrokovani vatrogasnim aktivnostima koji bi ih spriječio u obavljanju stvari u kojima uživaju.

Tablica 9. Sukob privatnog života i dobrovoljnog rada

Sukob	M (1-5)	SD
Moje vatrogasne aktivnosti odvajaju me od obiteljskih aktivnosti više nego što bih želio	2	1,26
Vrijeme koje posvećujem svojim vatrogasnim aktivnostima sprječava me da ravnopravno sudjelujem u kućanskim obvezama i aktivnostima	2	1,21
Moram propustiti obiteljske aktivnosti zbog količine vremena kojeg moram utrošiti na obveze u vatrogasnoj postrojbi	2	1,28
Moram propustiti druženja s prijateljima zbog obveza u vatrogasnoj postrojbi	2	1,20
Kad se vratim kući iz vatrogasne postrojbe, često sam preumoran da bih sudjelovao u obiteljskim aktivnosti ili dužnostima	2	1,15
Često sam toliko emocionalno iscrpljen kad se vratim kući iz svoje vatrogasne postrojbe da me to spriječi da doprinosim svojoj obitelji	2	1,10
Zbog svih pritisaka u mojoj vatrogasnoj postrojbi, ponekad kad dođem kući sam previše pod stresom da bi radio stvari u kojima uživam	1	1,22

Rezultati prikazani u Tablici 10. pokazuju da se dobrovoljni vatrogasci u prosjeku ne slažu s tvrdnjama o izostancima s obuka i vježbi. Srednja ocjena za tvrdnju „Često sam odsutan s obuka i vježbi” iznosi 2, uz standardnu devijaciju od 1,09, što ukazuje na općenito neslaganje i relativno manju varijabilnost u odgovorima. Još niža prosječna ocjena (1) dobivena je za tvrdnju „Često razmišljam o izostanku s obuka i vježbi”, uz standardnu devijaciju od 0,99, što sugerira da dobrovoljni vatrogasci u glavnini ne razmišljaju o izostajanju s tih aktivnosti.

Tablica 10. Izostanak s osposobljavanja i vježbi koje provodi vatrogasna postrojba

Izostanak	M (1-5)	SD
Često sam odsutan s obuka i vježbi	2	1,09
Često razmišljam o izostanku s obuka i vježbi	1	0,99

Rezultati u Tablici 11. pokazuju da hrvatski dobrovoljni vatrogasci rijetko razmišljaju o napuštanju službe. Tvrdnje poput „Svako malo razmišljam o odlasku“ i „Možda ću uskoro potražiti drugi dobrovoljni rad“ dobile su nisku prosječnu ocjenu (1), dok tvrdnja „Namjeravam ostati u svojoj ulozi“ ima visoku ocjenu (5).

Tablica 11. Namjere odlaska – napuštanja službe

Namjera napuštanja	M (1-5)	SD
Rijetko razmišljam o odustajanju	3	1,70
Svako malo razmišljam o odlasku	1	1,01
Možda ću uskoro potražiti drugi dobrovoljni rad	1	0,80
Često razmišljam o odustajanju od svog dobrovoljnog rada	1	0,92
Namjeravam ostati u svojoj dobrovoljnoj ulozi	5	1,21

RASPRAVA I
ZAKLJUČCI

Ovo istraživanje je pokazalo da dobrovoljnim vatrogascima u Republici Hrvatskoj najveći izazov predstavlja usklađivanje vatrogasnih obaveza s poslom ili školom, što je većina ispitanika ocijenila kao najznačajniju prepreku. Nedostatak vremena te dodatne poteškoće povezane s poslom također su identificirane kao ozbiljne prepreke, no rezultati nisu potvrdili pretpostavku da su opći radni problemi najteža prepreka, niti da su financijski razlozi među tri najvažnije. Niska ocjena financijskih prepreka sugerira da su hrvatski vatrogasci primarno motivirani altruizmom, slično kao njihovi kolege u Njemačkoj (Freise i sur., 2024).

Usporedba između žena i muškaraca otkrila je zanimljive razlike. Premda je jasno da je broj žena u vatrogastvu znatno manji, rezultati su pokazali da žene češće percipira-

ju sukobe s vodstvom i negativnu atmosferu kao značajne prepreke. Ove prepreke mogu djelomično objasniti manji broj žena u odnosu na muškarce u ovom sektoru. Također, muškarci su češće naglašavali nedostatak vremena i sukob posao/škola kao ključne prepreke, što može ukazivati na to da su oni češće zaposleni kod primarnih poslodavaca, dok je moguće da žene imaju manje radnih obaveza.

Uspoređujući hrvatske i finske vatrogasce, pokazalo se da obje skupine ističu slične prepreke, no finški vatrogasci smatraju da im najveći problem predstavlja nedostatak vremena, a zatim sukob posao/škola i radne poteškoće (Malinen i Mannikken, 2018). Zanimljivo je da hrvatski vatrogasci uživaju veću potporu svojih obitelji i partnera u usporedbi s kolegama iz Finske, što dodatno smanjuje njihov osjećaj pritiska iz osobnog života. Dok je u Finskoj prepreka "neodobrovanje obitelji" rangirana visoko, u Hrvatskoj je ona gotovo nepostojeća (Malinen i Mannikken, 2018).

Srednje ocjene zadovoljstva pokazuju da su hrvatski vatrogasci zadovoljni svojim dobrovoljnim radom te smatraju da je njihov doprinos važan i koristan za zajednicu. Po pitanju sukoba privatnog i profesionalnog života, vatrogasci se uglavnom ne slažu s tvrdnjama da ih vatrogasne aktivnosti sprječavaju u obavljanju obiteljskih obaveza ili da im izazivaju stres. Većina ih također ne razmišlja o napuštanju službe, što sugerira visoku razinu predanosti i zadovoljstva svojim angažmanom.

Sličnosti između hrvatskih i finških (Malinen i Mannikken, 2018) vatrogasaca u pogledu namjera napuštanja službe potvrđuju da oni koji ostanu u sustavu nemaju značajnu namjeru odustati, no ovo otvara pitanje o onima koji su već napustili vatrogasne postrojbe. Nedostatak ovog istraživanja leži u tome što nisu obuhvaćeni volonteri koji su odlučili napustiti službu, što predstavlja potencijal za daljnje istraživanje.

Daljnja istraživanja trebala bi se fokusirati na one vatrogasce koji su napustili sustav kako bi se utvrdilo koje su prepreke bile ključne u njihovoj odluci. Također, važno je istražiti percepciju prepreka među ljudima koji nisu volonteri, a mogli bi biti potencijalni novi članovi dobrovoljnih vatrogasnih postrojbi.

S obzirom na tri identificirane prepreke – sukob posao/škola, nedostatak vremena i radne poteškoće – buduća istraživanja trebala bi biti usmjerena prema primarnim poslodavcima. Važno je istražiti stavove poslodavaca prema dobrovoljnom radu vatrogasaca i mogućnosti da ovaj

angažman postane prednost za poslodavce. To bi moglo pomoći u razvoju ciljanih mjera za poboljšanje povlastica koje bi mogle olakšati zadržavanje postojećih i privlačenje novih dobrovoljnih vatrogasaca.

Etičko odobrenje: Istraživanje je odobrilo etičko povjerenstvo Sveučilišnoga odjela za forenzične znanosti, 11. 4. 2022. (Klasa 025-03/22-03/20; ur. br. 2181-227-102/1-22-3).

Izjava autora: Ovaj je rad proizašao iz diplomskoga rada Milana Barbarića, izrađenog pod mentorstvom Željane Bašić i komentorstvom Ane Banovac dostupnom na poveznici: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/forenzikast%3A549>

Izjava o sukobu interesa: Željana Bašić tehnička je urednica časopisa *Vatrogastvo i upravljanje požarima*. Tijekom zaprimanja, recenzije i pripreme rada za tisak nije imala uredničku ulogu u donošenju odluka kao ni pristup sustavu za obradu rukopisa.

LITERATURA

1. Baxter-Tomkins, T. i Wallace, M., 2009: Recruitment and retention of volunteers in emergency services. *Australian Journal on Volunteering*, 14, p. 39-49.
2. Clary, E. G., i Snyder, M., 1999: The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*, Vol 8, No 5, p. 156–159. doi: 10.1111/1467-8721.00037
3. CTIF (2023). *International Association of Fire and Rescue Services*. Preuzeto 17. lipnja 2024. s <https://www.ctif.org>
4. Dangermond, K., Elbers, M. J., i Tonnaer, C., 2019: Legal status of (on-call) volunteer firefighters in Europe. Preuzeto 6. lipnja 2024. s www.ifv.nl
5. Decremet, J., 2018: *Improving Recruitment and Retention of Volunteer Firefighters*. Disertacija, ScholarWorks. Preuzeto 17. lipnja 2024. s <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations>
6. Elbers, M. J., 2019: Recruitment and retention of volunteers in European Fire Services. Preuzeto 6. lipnja 2024. s www.ifv.nl
7. Europska unija, 2024: Veličina i broj stanovnika 2023 na dan 9. 7. 2024 [podatkovni dokument]. Preuzeto s <https://european-union.europa.eu>
8. Franković, G., i Marić, I., 2024: Primjena Odluke o naknada dobrovoljnih vatrogasaca u Karlovačkoj županiji - iskustva i prijedlozi. In: Gauš, D. (ur.), *Zbornik Radova 18. Stručnog Skupa Vatrogasaca u Opatiji, Hrvatska vatrogasna zajednica, Rijeka*, p. 223–234.
9. Freise, M., i Walter, A., 2024: Motivations and expectations of German volunteer firefighters. *Journal of Civil Society*, Vol 20, No 3, p. 156-167.
10. HVZ, 2024: *Pisana komunikacija, Hrvatska vatrogasna zajednica*.

11. Malinen, S., i Mankkinen, T., 2018: *Finnish Firefighters' Barriers to Volunteering. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol 47, No 3, p. 604–622. doi: 10.1177/0899764018757039
12. McLennan, J., Birch, A., Cowlshaw, S., i Hayes, P., 2009: *Maintaining volunteer firefighter numbers. The Australian Journal of Emergency Management*, Vol 24, No 2, p. 53–65.
13. McLennan, J., i Birch, A., 2009: *Age and Motivations to Become an Australian Volunteer Firefighter. International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, Vol 27, No 1, p. 53–65.
14. *Program aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara*, 2024: Hrvatska vatrogasna zajednica. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hvz.gov.hr/program-aktivnosti/1788>
15. Wilson, J., 2000: *Volunteering. Annual Review of Sociology*, Vol 26, No 1, p. 215–240. doi: 10.1146/annurev.soc.26.1.215
16. *Zakon o vatrogastvu*, 2019: *Narodne novine* br. 125/19., 114/22. i 155/23.
17. *Zakon o volonterstvu*, 2007: *Narodne novine* br. 58/07., 22/13. i 84/21.

PRILOG

Prilog 1. Anketa o preprekama s kojima se suočavaju dobrovoljni vatrogasci u RH

Demografska obilježja sudionika

1. Spol

Označite samo jedan odgovor.

Muško

Žensko

2. Dob

Upisati

3. Godine staža u dobrovoljnoj vatrogasnoj službi

Upisati

4. Bračni status

Označite samo jedan odgovor.

samac

u vezi

u braku

razveden

udovac/ica

ostalo

5. Djeca

Označite samo jedan odgovor.

Da Ne

6. Član dobrovoljnog vatrogasnog društva sa
Označite samo jedan odgovor.
ruralnog područja
polururalnog područja
urbanog područja

7. Pred Vama se nalaze različite prepreke za vaše volontiranje odnosno prepreke dobrovoljnom radu u vatrogasnoj postrojbi. Molimo da izaberete jedan od brojeva (1 = uopće nije prepreka do 7 = značajna prepreka), a ako niste sigurni odaberite nisam siguran.

Sukob posao/škola

Nedostatak vremena

Ostale poteškoće vezane uz posao

Ostali hobiji

Nedostatak obuke

Nezadovoljavajuća obuka

Negativna atmosfera u vatrogasnoj postrojbi

Nedostatak zanimljivih aktivnosti

Sukob s vodstvom

Financijski razlozi

Neodobravanje obitelji/partner

Poteškoće s prijevozom

8. Pred Vama se nalaze različiti odgovori vezani za vaše stavove i zadovoljstvo dobrovoljnim radom. Molimo da izaberete jedan od brojeva (1 = uopće se ne slažem do 5 = potpuno se slažem).

Sve u svemu, zadovoljan sam svojim dobrovoljnim radom u vatrogasnoj postrojbi]

Općenito mi se sviđa dobrovoljni rad u vatrogasnoj postrojbi]

Općenito volim raditi kao dobrovoljac u vatrogasnoj postrojbi

Važno mi je baviti se dobrovoljnim radom

Aktivnosti vatrogasne postrojbe su korisne za društvo

Služiti u vatrogasnoj postrojbi se cijeni

9. Pred Vama se nalaze mogućnosti sukoba privatnog života i dobrovoljnog rada u postrojbi. Molimo da izaberete jedan od brojeva (1 = uopće se ne slažem do 5 = potpuno se slažem).

Moje vatrogasne aktivnosti odvajaju me od obiteljskih aktivnosti više nego što bih želio

Vrijeme koje posvećujem svojim vatrogasnim aktivnostima sprječava me da ravnopravno sudjelujem u kućanskim obvezama i aktivnostima

Moram propustiti obiteljske aktivnosti zbog količine vremena kojeg moram utrošiti na obveze u vatrogasnoj postrojbi

Moram propustiti druženja s prijateljima zbog obveza u vatrogasnoj postrojbi

Kad se vratim kući iz vatrogasne postrojbe, često sam preumoran da bih sudjelovao u obiteljskim aktivnostima ili dužnostima

Često sam toliko emocionalno iscrpljen kad se vratim kući iz svoje vatrogasne postrojbe da me to spriječi da doprinosim svojoj obitelji

Zbog svih pritisaka u mojoj vatrogasnoj postrojbi, ponekad kad dođem kući sam previše pod stresom da bi radio stvari u kojima uživam

10. Pred Vama se nalaze dva pitanja o Vašem ponašanju i namjeri vezano uz odsustvo s osposobljavanja i vježbi koje provodi vatrogasna postrojba. Molimo da izaberete jedan od brojeva (1 = uopće se ne slažem do 5 = potpuno se slažem).

Često sam odsutan s obuka i vježbi

Često razmišljam o izostanku s obuka i vježbi

11. Pred Vama se nalaze pitanja o Vašoj namjeri napuštanja vatrogasne službe. Molimo da izaberete jedan od brojeva (1 = uopće se ne slažem do 5 = potpuno se slažem).

Rijetko razmišljam o odustajanju

Svako malo razmišljam o odlasku

Možda ću uskoro potražiti drugi dobrovoljni rad

Često razmišljam o odustajanju od svog dobrovoljnog rada

Namjeravam ostati u svojoj dobrovoljnoj ulozi